

1. Definujte predmet psychológie. Opíšte predmet jej výskumu a členenie psychológie. Uveďte konkrétne príklady využitia psychológie v praxi.

-psychológia je sústava vedných disciplín, ktoré sa zaoberajú štúdiom psychiky, vedou o prežívaní a správaní živých bytostí
-veda o človeku – jeho psychike- prežívaní (pocity) a správaní (konanie, reč a výraz- pozorovateľné)

-zaoberá sa duševnými javmi

PREDMET: -prežívanie a správanie

- psychické procesy- pozornosť, pocity a vnímanie, fantázia predstavy pamäť,
emócie a city, motivácia snahy a vôľa

Predmet psychológie je rôzne chápaný jednotlivými psychologickými smermi

- obsahy vedomia (Wundtova psychológia)
- štruktúra vedomia (Štrukturalizmus)
- nevedomie (Psychoanalýza)
- správanie (Behaviorizmus)
- poznávacie procesy (Kognitivistická psychológia)

Predmet psychológie môžeme rozlíšiť na materiálny a formálny:

- materiálny predmet je človek
- formálny predmet je spôsob pozerania sa na človeka

Členenie:

- poradenská- poskytuje konzultácie napr. v školskej oblasti, manželstvo.. výchovne
- klinická- choroby psychiky, diagnostika
- forezná- súdna, v súdnej praxi, formou znaleckých posudkov, zisťovanie psychických charakteristík obvinených, pričetnosti v dobe konania trestnej činnosti
- vývinová- pôvod individuálneho psychického života, psychické javy živočíchov na stupňoch evolučného radu, psychika ľudí v rôznych fázach dejín a civilizačných fázach
- pracovná- čo človeka motivuje k práci, vzťah, či spĺňajú požiadavky na prácu
- experimentálna- pokusy, skúmajú zákonitosti kt slúžia aj pre prax
- sociálna- vplyv sociálnych faktorov na psychiku jedinca, medziľudské vzťahy
- psychológia osobnosti- štruktúra osobnosti, odchýlky, človek ako komplex- prežívanie správanie, reakcie
- psychológia zdravia

1. základné psychologické disciplíny – zaoberajú sa všeobecnými problémami a majú teoretický charakter, napr.:

- všeobecná psychológia –určuje predmet a metódy psychológie, definuje základné psych. pojmy;
- psychológia osobnosti – zaoberá sa štruktúrou osobnosti, jej poznávaním a formovaním;
- sociálna psychológia – skúma zaradenie sa človeka do spoločnosti, vplyv spoločnosti na jedinca a naopak, zaoberá sa vzťahmi medzi sociálnymi skupinami;
- vývinová psychológia – sleduje zmeny vo vývoji psychiky od prenatálneho obdobia cez detstvo, mladosť, dospelosť až po starobu, zaoberá sa vzťahmi medzi dedičnosťou a vplyvmi prostredia;
- psychopatológia – zaoberá sa psychickými poruchami, ich vznikom, popisom, liečením;

2. aplikované psychologické disciplíny – uplatňujú poznatky všeobecných psychologických disciplín v praxi, napr.:

- pedagogická psychológia – skúma zákonitosti psychológie vo vzdelávacom výchovnom procese;
- manažérska psychológia
- poradenská psychológia – venuje sa poradenskej činnosti, napr. výchovný poradca, manželské poradne a pod.;
- klinická psychológia – rieši psychologické otázky v oblasti zdravotníctva, v diagnostike, terapii, hygiene, prevencii a starostlivosti o chorých;
- psychológia športu, reklamy
- psychológia práce – zaoberá sa skúmaním rôznych profesií, výberom pracovníkov, ich prípravou a výcvikom (práca s ľuďmi, pracovné vzťahy, motivácia);

3. špeciálne psychologické disciplíny – zameriavajú sa na špecifické, často hraničné oblasti psychológie, napr.: zoopsychológia, porovnávací psychológia

Konkrétne využitie:

- v škole, kariéra, poradenstvo, personalisti, reklama, na súde, zdravotné problémy
(psychosomatické ochorenie)

-pri učení- môžeme pomocou poznatkov zo psychológie nájsť pre nás najvhodnejší spôsob učenia, prísť nato, ako sa dá sústrediť, praktizovať rôzne cvičenia na pamäť.. v poradni poskytuje rôzne metódy, ktoré môžu zefektívniť učenie a pomôcť pri ňom- mnemotechnické pomôcky- pomodoro efekt...

-pri prijímaní niekoho do zamestnania- ako zvláda stres..či je vhodný kandidát , ako zvláda záťaž a vyberieme kandidáta ktorý najlepšie obstojí...

-ľahšie pochopenie iných ľudí- jednoduchšie riešenie konfliktov

-získavanie obrazu o vlastnom živote, pomáha porozumieť svojim črtám, vlastnostiam, schopnostiam, citom, motivácii svojho konania → mať ho väčšmi pod kontrolou, plánovať apod., porozumenie tohto u druhých pomáha vytvárať dobré medziľudské vzťahy, predchádzať konfliktom alebo ich efektívne riešiť

-Využitie v zdravotníctve : zástupca riaditeľa vo veľkej firme dostal na pracovisku infarkt. Odviezli ho do nemocnice kde mu povedali, že je prepracovaný a má zlú životosprávu. (vysoká miera zodpovednosti, stále myšlienky na prácu, neschopnosť oddychovať) Po vyšetreniach a oddychu ho navštívil psychológ, ktorý s ním mal sedenie aj nasledujúci týždeň a naučil ho relaxovať- primerane odpočívať. Začal ho pripravovať na zmenu zabehaných životných a pracovných návykov.

2. Vysvetlite pojmy: deviácia, konformita, nonkonformita, uniformita, sociálny vplyv, psychohygiena, komunita, organizácia. Na každý pojem uveďte príklad, ktoré z nich patria do psychológie a ktoré do sociológie.

Deviácia: správanie jednotlivca alebo skupiny ktorá prekračuje normy dané spoločnosťou a vyvoláva reakciu spoločnosti. S

Konformita: jednotlivec alebo skupina sú poslušní, prispôsobujú sa normám spoločnosti S

Nonkonformita: stupeň medzi deviáciou a konformitou, správanie jednotlivca alebo skupiny ktoré je odchýlkou od spoločenských noriem ale nepresahuje hranice tolerancie spoločnosti S

Uniformita: S konformitou úzko súvisí **uniformita** –existencia rovnakých postojov a konania u ľudí. (napr. móda). S

Sociálny vplyv: Vplyv, ktorým pôsobí jeden človek na iného alebo viacerých ľudí, ako aj samotná skupina na jedinca alebo na inú skupinu, sa nazýva sociálny vplyv – prebieha vzájomnou **interakciou (vzájomné pôsobenie)** členov v skupine (verbálnou alebo neverbálnou). P

Psychohygiena: je duševná hygiena, mentálna hygiena - súhrn podmienok potrebných na zabezpečenie duševného zdravia, psychickej pohody a výkonnosti, predmetom psychohygiena ako vedy sú vyčerpanosť, starosti, duševná záťaž a podobne P

Komunita: termín komunita Sociológovia používajú najmä na označovanie sídelného spoločenstva čiže skupiny ľudí žijúcich a spolupracujúcich na ohraničenom území ktoré tvorí základ kde môžu uskutočňovať svoje každodenné životné činnosti a kde sa odohráva najväčšia časť ich života S

Organizácia: sú veľké sekundárne formálne sociálne skupiny vytvorené na to aby dosiahli konkrétne spoločenské ciele resp. plnili určité úlohy v spoločnosti.

3. Vysvetlite historické okolnosti vzniku sociológie ako vedy. Stručne charakterizujte filozofiu jej zakladateľa. Definujte nasledujúce pojmy: sociálna nerovnosť, sociologický výskum, spoločnosť, kultúra.

Vznik sociológie ako samostatnej vedy súvisí s následkami priemyselnej revolúcie v Európe. Sociológia ako veda vznikla a ž v prvej polovici 19 storočia. Za jej zakladateľa sa pokladá francúzsky filozof Auguste Comte- je otcom sociológie lebo on dal novej vede tento názov, chcel vytvoriť vedu o spoločnosti ktorá by bola schopná odhaliť zákony spoločenského života a prostredníctvom nej chcel reformovať spoločnosť. Sociológiu budoval ako pozitívnu to znamená že by mala obsahovať iba tie tvrdenia ktoré možno potvrdiť alebo odmietnuť na základe faktov, teda výsledkov pozorovania, experimentu. Tvrdil že do S nepatria otázky o podstate a príčinách vecí pretože na ne nemôžeme odpovedať na základe faktov. Úlohou S bolo skúmať spoločnosť. Spoločnosť chápal ako organický celok spojený všeobecným súhlasom (konsenzom) čiže harmonickým fungovaním navzájom závislých častí. Comte rozdelil S na sociálnu statiku a dynamiku. Statika mala skúmať podmienky existencie a zákony fungovania spoločenského celku. Dynamika zákony sociálneho vývoja a zmeny sociálnych celkov. Vývoj spoločnosti podľa Comta prechádza tromi štádiami ktoré sú zároveň štádiami vývoja ľudského ducha resp. intelektuálneho vývinu.

1. Teologickým štádiom – starovek a raný stredovek v ktorom ľudia všetko pokladali za produkt nadprirodzených síl.
2. Metafyzickým štádiom – od roku 1300 do roku 1800 ako štádiom rozkladu systémov viery morálky filozofie i spoločnosti
3. Pozitívnym štádiom- štádiom vedy priemyslu harmónie a rozvoja spoločnosti.

Filozofia A. Comta:

- pozitivistická sociológia má byť nástrojom praktických zmien v spoločnosti, ktoré by skoncovali s predchádzajúcimi otrasmi európskych národov, má nastoliť harmonické vzťahy
- zaoberá sa dejinným vývojom spoločnosti, vo vývoji poznania a spoločnosti sú 3 štádiá:
 - a) teologické- rozum vysvetľuje nejaké javy tak, že ide o pôsobenie nadprirodzených síl
 - b) metafyzické- skutočnosť vysvetľovaná abstraktnými pojmami fie (zákony, všeobecné princípy)
 - c) pozitívne- skutočnosť sa vysvetľuje na základe faktov
- základná veda, predpoklad ostatných vied- matematika, na vrchole je sociálna fyzika- sociológia, jej úlohou je predvídať javy a problémy
- vývoj je revolučný, postupný, bez revolúcií

Sociálna nerovnosť- opisuje situáciu, v ktorej členovia spoločnosti disponujú rôznym množstvom bohatstva, prestíže či moci

-rozdiely v životnej úrovni obyvateľstva

Sociologický výskum- je cieľavedomo organizovaný a účelne vymedzený

celok bádateľských úkonov, ktorých cieľom je preskúmať vybraný výsek sociálnej skutočnosti s použitím empirického materiálu (naživo..)

Druhy SGV:

- podľa toho do akej hĺbky soc. jav skúmajú ich delíme na:

1. Základný
2. Aplikovaný
3. prieskum

Základný výskum:

overuje už existujúce alebo získava nové vedecké poznatky, vysvetľuje soc. javy ich príčiny, zákonitosti.

Aplikovaný výskum:

rieši rôzne aktuálne úlohy a hľadá spôsoby ako preniesť získané poznatky do praxe. Preniká do podstaty javu.

Prieskum:

nepreniká do podstaty javu, poznáva iba javové stránky skúmanej skutočnosti (to čo sa nám javí len na povrchu). Je informatívny a orientačný.

-SGV môžeme ešte deliť na:

- komplexný - skúma všetky stránky soc. javu
- parciálny - iba niektoré stránky soc. javu
- individuálny - výskum uskutočňuje len jeden človek
- skupinový - výskum uskutočňuje tím vedeckých pracovníkov
- monografický - predmetom výskumu je jedna vec (jedna dedina)

Spoločnosť- konkrétna spoločnosť konkrétneho štátu fungujúca ako relatívne samostatný celok

- celok spoločenských javov, výsledok vzájomného pôsobenia ľudí (v určitom priestorovom, kultúrnom, sociálnom a historickom kontexte) alebo súhrn vzťahov medzi ľuďmi

Kultúra – špecifický ľudský spôsob organizácie, uskutočňovania a rozvoja činnosti, spredmetnený v materiálnych i nemateriálnych výsledkoch ľudskej činnosti

- vzniká pretváraním prírodného prostredia
- produktom spoločnej činnosti ľudí

-materiálna (mat. predmety..) a duchovná(zvyky, náboženstvo, politika)

- je spravidla definovaná ako súbor zvykov, vzťahov, inštitúcií, umenia a iných črt, ktoré charakterizujú spoločnosť alebo sociálnu skupinu (spôsob premeny zla na dobro)

Prvky kultúry:

- materiálne výtvyry ľudskej spoločnosti (artefakty)
- správanie sa (hodnoty, normy, kultúrne vzory)
- idey (vierovyznania, ideológie)
- sociálne inštitúcie (manželstvo, náboženstvo, vzdelávanie, výroba)

4.Vysvetlite, akými premenami prešla rodina v histórii ľudstva. Vymenujte aké typy rodiny poznáme. Ktorý typ rodiny prevláda v súčasnosti? Porovnajtie jednotlivé typy rodinnej výchovy.

Rodina je sociálna skupina zložená z dvoch alebo viacerých osôb žijúcich spolu v jednej domácnosti, ktoré sú spojené manželskými, pokrvnými alebo adoptívnymi zväzkami

-základná stavebná jednotka spoločnosti

História:

fázy vývoja rodiny: od 16-19 storočia:

- 1) prevládajú nukleárne rodiny v pomerne malých domácnostiach
takáto rodina bola vymedzená voči obci, nebola pre svojich členov citovým stredobodom, udržiavala blízke vzťahy s vlastnou komunitou, vrátane príbuzných
-voľba partnera a ďalšie aspekty boli podriaďované rodičom, príbuzným alebo obci
-často zanikala kvôli smrti jedného z partnerov alebo dočasným odchodom detí z domova
- 2) Od polovice 17. Storočia do zač 18
prevažne vo vyšších vrstvách odkiaľ sa rozšírila do celej spoločnosti
-nukleárna rodina sa stáva zreteľnejšie vymedzenou jednotkou
-rodinné vzťahy sa odlišujú od vzťahov k ostatným
začína sa klásť dôraz na materskú a rodičovskú lásku

3) Rodina akú máme dnes

rodina spojená úzkymi citovými väzbami, ktoré majú určité súkromie, sústreďuje sa na výchovu detí

-vytváranie manželských vzťahov na základe osobnej voľby, ktorá vychádza z romantickej lásky alebo sexuálnej príťažlivosti

Sociológovia rozlišujú hlavné typy rodiny na základe troch kritérií:

- forma usporiadania rodiny
- vzor autority v rodine
- odvodzovanie pôvodu

1) forma usporiadania rodiny:

- závisí od toho, aké príbuzenské zväzky v nej prevládajú

- nukleárna (základná)- manželské vzťahy a potomkovia, pokrvní príbuzní manželov sú druhoradi
- Rozšírená – základ rodinných vzťahov tvoria pokrvní príbuzní a manželskí partneri sú druhoradým prvkom

2) podľa vzoru autority- hierarchie moci a prestíže v rodine

- Patriarchálna- moc v rodine je výlučne alebo prevažne v rukách muža
- Matriarchálna- v rukách ženy
- Egalitárna- moc je rovnomerne rozdelená medzi muža a ženu

-v súčasnosti stále prevláda typ patriarchálnej rodiny, matriarchálny je zriedkavý, dnešná nukleárna rodina je väčšinou egalitárna..

3)Odvodzovanie pôvodu potomstva:

- Patrilineárny- pri určovaní pôvodu detí vychádzame iba z rodiny otca
 - Matrilinéárny- z rodiny matky
 - Bilaterálny- z otcovej i matkinej rodiny
- dôležitá úloha pri dedení priezviska, majetku, statusu..

Typy rodiny:

- úplná (muž, žena, dieťa)-triáda
- neúplná (jeden rodič a dieťa)
- doplnená (nahradí sa chýbajúci)
- harmonická (plní si úlohy)
- disharmonická (neplnenie funkcií)
- jednogeneačná
- dvojnogeneačná
- orientačná (z ktorej pochádzame)
- reprodukčná (ktorú máme založenú)

Typy rodinnej výchovy:

•autoritatívna výchova – ktorá sa opiera o absolútnu poslušnosť detí a neobmedzenú vládu rodičov pomocou rozkazov, príkazov a zákazov,

•nadmerne zhovievavá výchova – ktorá je opakom autoritatívnej,

•krajne náročná výchova – vychádzajúca z prehnaných nárokov, ktoré sú kladené rodičmi na dieťa,

•degradujúca až brutálna výchova – spočívajúca v neustálom podceňovaní dieťaťa a vedúca k depresii a agresii dieťaťa,

•priveľmi úzkostlivá výchova – zakladajúca sa na nedôvere rodičov v sily a schopnosti dieťaťa, čo vedie k nesamostatnosti dieťaťa,

•výchova bez lásky – v ktorej rodičia neprechovávajú k dieťaťu žiadny citový vzťah,

•preferujúca výchova – kedy rodičia uprednostňujú niektoré zo svojich detí vychádzajúc z podobnosti dieťaťa na rodiča, nadania dieťaťa, z jeho vzhľadu, prítulnosti a pod.

•laxná výchova – ide o ľahostajnosť a chlad rodičov k dieťaťu, k jeho prejavom, konaniu a správaniu,

•pedocentrická výchova – v ktorej sa dieťa stáva stredobodom pozornosti, záujmu a ochoty zo strany rodičov,

•patologická výchova – ktorá je zabezpečovaná patologickým rodičom (alkoholik, narkoman, delikvent, psychopat).

Monogamia – manželstvo jedného muža a jednej ženy

Polygamia – manželstvo jednej osoby s niekoľkými osobami, ktoré má dve podoby.

Polygýnia – manželstvo jedného muža s viacerými ženami – mnohoženstvo

Polyandria – manželstvo jednej ženy s viacerými mužmi – mnohomužstvo

Skupinové manželstvo – manželstvo niekoľkých mužov s niekoľkými ženami

5. Definujte, čo sú schopnosti. Vymenujte, aké špeciálne schopnosti poznáme. Vysvetlite, čo rozumieme pod pojmom inteligencia. Analyzujte Gaussovu krivku.

Schopnosti:

- osobnostné predpoklady na vykonávanie určitej činnosti, ktoré tejto činnosti zodpovedajú a zaručujú jej úspešnú realizáciu
- dôležitá charakteristika pri opise osobnosti
- určujú strop, ktorý môžeme dosiahnuť
- nie sú vrodené, vytvárajú sa postupne pri činnosti človeka a na základe jeho vlôh.
- V bežnom chápaní je to iba to, čo zabezpečuje nadpriemerný výkon. V širšom chápaní je to každý stupeň predpokladu → "nemá žiadne predpoklady pre výkon"
- keď má človek osobitné vlastnosti na výkon konkrétnej činnosti, používame pojmy nadanie, talent, genialita :

1. **nadanie** – sú mimoriadne priaznivé vlohy pre istú činnosť, ktoré sa za pozitívnych podmienok prejavujú vo vysokých výkonoch

2. **talent** – je rozvinuté nadanie, prejavujúce sa v konkrétnej podobe – činnosti. Všeobecne platí, že každý talentovaný je aj nadaný, ale nie každý nadaný je aj talentovaný

3. **genialita** – mimoriadne rozvinutý talent

Schopnosti: - všeobecné (inteligencia)

-špeciálne

- Verbálne
- Priestorovej predstavivosti (pr. orientácia, vizualizácia, kinestatická preds.)
- Numerické
- Percepčnej pohotovosti
- Pamäťové (senzorické, krátkodobé, dlhodobé)
- Psychomotorické
- Umelecké (literárne, hudobné, výtvarné, herecké)

Inteligencia- určitá všeobecná schopnosť, ktorá je podkladom na primerané prispôsobenie sa situácii, najmä novej situácii, kde nevystačíme so skúsenosťou

- je súbor rozumových schopností; schopnosť riešiť problémy za okolností sprevádzaných neurčitou situáciou;

- schopnosť učiť sa zo skúsenosti a úspešne sa prispôbiť prostrediu

-Inteligenciu môžeme získavať po celý náš život, pričom zásadný vplyv má prostredie a spoločnosť v ktorej jedinec žije.

Gaussova krivka- hovoríme o priemernej, nadpriemernej a podpriemernej inteligencii

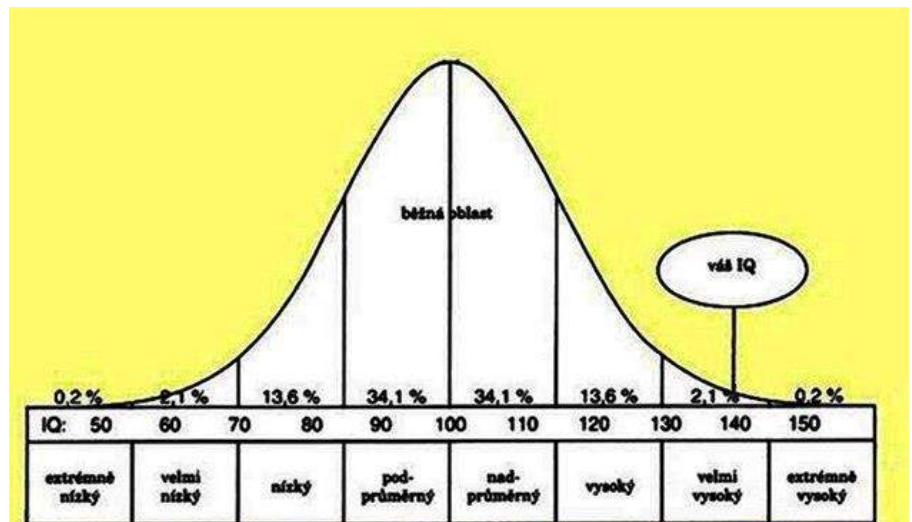
- asi 50% ľudí má priemernú

(grafické zobrazenie tejto zákonitosti – GK)

IQ: mentálny vek / fyzický vek X 100

Intelligenčný kvocient alebo IQ je číslo opisujúce **inteligenciu** človeka v pomere k ostatnej populácii.

IQ alebo intelligenčný kvocient nám poskytuje informáciu o rozsahu našej intelektuálnej kapacity.

6. Vysvetlite pojmy socializácia, sociálna rola, sociálny status, deviácia, normy, osobnosť, resocializácia, sociálna kontrola. Ktoré z nich patria do psychológie a ktoré do sociológie- zdôvodni.

Socializácia -v procese vývinu si ľudský jedinec osvojuje rozličné vedomosti, postoje, pravidlá a zvyklosti správania platné v spoločnosti, v ktorej žije

-S sa uskutočňuje najmä výchovou čiže cielavedomým pôsobením najmä rodičov, v dospelosti

a dospelosti aj sebavýchovou

-S sa myslí aj poľudšťovanie človeka, ktorý na tento svet prichádza iba ako biologická bytosť

Sociálna rola- štandardné správanie očakávané od nositeľa určitého sociálneho statusu

- je vzor správania určený spoločenskými alebo skupinovými očakávaniami, spojený so sociálnym statusom, súbor očakávaného správania človeka, odráža jeho postavenie v spoločnosti

Sociológovia rozlišujú:

a. predpísanú rolu- očakávané správanie spojené so soc. statusom

b. výkon roly- skutočné správanie aktéra roly

Sociálny status- rola, ktorú človek zastáva v spoločnosti

- pozícia v spoločnosti spojená s istými právami a povinnosťami

-kľúčový soc. status- rozhodujúcim spôsobom ovplyvňuje postavenie človeka v spoločnosti (práca..farba pleti)

1.vrodený- rodičia, farba pleti, vek

2.získaný- práca, vzdelanie

3.nanútený – nezamestnanosť, škola

Deviácia- správanie jednotlivca, ktorým porušuje spoločenské normy a ktoré vyvoláva reakciu spoločnosti (písané aj nepísané)

- správanie narušujúce všeobecne uznávané normy a pravidiel správania dané spoločnosťou

-vyvoláva reakcie jednotlivcov, soc. skupín alebo spoločnosti zamerané na izoláciu, liečenie, prevýchovu ,nápravu alebo potrestanie porušovateľov noriem

Normy- konkrétne pravidlá, ktoré upravujú správanie ľudí v spoločnosti

-nekodifikované- nepísané- zvyky, tradície

-kodifikované- písané- zákonník

-vymedzujú vhodnosť a nevhodnosť správania sa v spoločnosti

Osobnosť- sebaregulujúci systém individuálne jedinečne kombinovaných psychických charakteristík, ktoré sa utvárajú individuálne jedinečne v jednote dedičného a získaného a ktoré fungujú v systéme vonkajších (najmä sociálnych) vzťahov u konkrétneho jedinca

- Je otvorený súbor sociálnych kvalít ľudského individua čiže osoby, ako názorov, schopností, potrieb, záujmov, morálneho presvedčenia a pod.

- Osobnosť je relatívne stála štruktúra, dynamika bio-psycho-sociálnych schopností a vlastností osobnosti človeka. Označenie pre celok duševného života.

- Je to jednota psychických a fyzických vlastností, zdedených a získaných vlastností typických pre jednotlivca, ktoré sa prejavujú v správaní.

Resocializácia- schopnosť meniť systém hodnôt a názorov (zmena živ. štýlu)

Sociálna kontrola- je proces, ktorým si sociálne skupiny alebo spoločnosti vynucujú konformitu (prispôsobivosť, podmienenosť)svojich členov

-existuje neformálna a formálna sociálna kontrola a popri nich aj sebakontrola.

-všetky spoločenské mechanizmy, ktorých úlohou je zabezpečiť poriadok a stabilitu spoločnosti

-úsilie spoločnosti o sebareguláciu